

Skjøtselsplan for Åsen, Sør-Aurdal kommune, Innlandet fylke

Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype

DNV rapport 2022:42

TITTEL: Skjøtselsplan for Åsen, Sør-Aurdal kommune, Innlandet fylke. Oppfølging av tradisjonell slåttemark som utvalgt naturtype
FORFATTER(E): Lea Hoch

DATO: 22.12.2022	RAPPORT NR./ DNV rapport 2022:42	PROSJEKTNR:	SAKSNR.
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER: 26 sider	ANTALL VEDLEGG: 3 vedlegg

OPPDRAGSGIVER: Statsforvalteren i Innlandet	KONTAKTPERSON: Victoria Marie Kristiansen
---	---

SAMMENDRAG: <p>Naturtypen artsrik slåttemark er sterkt trua ifølge Norsk rødliste for naturtyper, og ble i 2011 utvalgt naturtype (UN) med en viss beskyttelse gjennom lov om Naturmangfold. På oppdrag for Statsforvalteren i Innlandet fikk Lea Hoch, i 2022 i oppdrag å utforme skjøtselsplanen for slåttemarka på Åsen i Sør Aurdal kommune. Slåtteeenga har svært høy verdi (A-verdi).</p> <p>Skjøtselsplanprosessen har bestått i en befaring av området i begynnelsen av august, telefonsamtale med grunneieren og utarbeidelse av foreliggende dokument med hjelp av diverse digitale kilder og karttjenester og generell metodikk for utarbeidelse av skjøtselsplaner.</p> <p>Skjøtselsplanen er utarbeidet i samarbeid med grunneier Gunnar Åsen og gir en oversikt over lokaliteten, historisk og nåværende bruk og skjøtselsråd framover. Målet er å bevare slåttemarka som en svært artsrik naturtype.</p>

FYLKE:	Innlandet
KOMMUNE:	Sør-Aurdal
STED/LOKALITET:	Begnadalen, Åsen
GÅRD/BRUK	55/1

GODKJENT Hanne Sickel <hr/> NAVN	SKJØTSELSPLANEN ER UTFORMET AV: Lea Hoch <hr/> NAVN
--	---

Forord

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Åsen i Sør-Aurdal kommune er utført på oppdrag fra Statsforvalteren i Innlandet. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen slåttemark, og er i samsvar med handlingsplanen for Utvalgt naturtype slåttemark. Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av slåttemark på Østlandet. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokalitetene.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

Til skjøtselsplanen følger et veiledningshefte¹ om slåttemark utarbeidet av Miljødirektoratet, samt Bondens kulturmarksflora for Østlandet utarbeidet av Bolette Bele, Ellen Svalheim og Ann Norderhaug, NIBIO.

Lea Hoch takker grunneier Gunnar og Anne Åsen for hyggelig befaring og nyttig telefonsamtale om tidligere og nåværende skjøtsel. Takk til Statsforvalteren i Innlandet for oppdraget.

Odnos, 22.12.2022

Lea Hoch, Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS

Innhold

Forord.....	4
1 Slåttemark på Østlandet	6
2 Skjøtselsplan for Åsen, Sør-Aurdal	8
2.1 Innledning	8
2.2 Hensyn og prioriteringer	11
2.3 Tradisjonell og nåværende drift	12
2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen	13
2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer	13
2.6 Mål for verdifull slåttemark	14
2.7 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	15
2.7.1 Slått	15
2.7.2 Beiting	15
2.7.3 Økonomi	16
2.8 Oppfølging av skjøtselsplanen.....	16
2.9 Bilder fra lokaliteten(e)	17
Vedlegg.....	22
Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase.....	22
Artsliste	24
Tiltakslogg, grunneiers notater	25

1 Slåttemark i Innlandet

Slåttemark er blant våre mest artsrike naturtyper. Et stort antall planter, sopp og insekter er knyttet til slåttemarkene, og mange av disse artene er sjeldne og truede. Skal dette mangfoldet bevares må slåttemarkene holdes i bruk.

De gamle ugjødslete blomsterengene som blir slått på ettersommeren, er gjerne fargerike og flotte innslag i kulturlandskapet. I ei slik slåttemark kan det vokse opp til 50 plantearter pr. kvadratmeter. Dette står i kontrast til kulturenger som gjødsles og pløyes jevnlig, her er grasproduksjonen stor men artsmangfoldet betydelig mindre.

I Innlandet finnes slåttemarker med stor variasjon. Tørre enger og våte enger, fattige eller kalkrike, steinete og bratte, solrike, skyggefulle, store og små. Slåttemark finnes i dalbotn, i dalsidene og oppe i fjellet. Tidligere ble også mange myrer slått (slåttemyr), og noen slåttemarker hadde innslag av trær (lauvenger).

Artsmangfoldet i verdifulle slåtteeenger er avhengig av at graset slås på ettersommeren, og at graset fjernes fra enga. Et forsiktig vår- og høstbeite kan være gunstig, men enga må ikke gjødsles. Skjøtselsplanen gir deg råd og tips om gjennomføring av slåtten, samt oversikt over artene som finnes i din slåttemark.

For å oppmuntre grunneiere til å ta vare på de unike slåttemarkene finnes flere ulike tilskuddsordninger.

Slåttemark med stor forekomst av skjeggklokke. Foto: Geir Høitomt

Praktiske råd:

- Slåttemarka slås vanligvis årlig (kan være unntak på svært magre enger og i slåttemyr).
- gunstig slåttetidspunkt er på ettersommeren (etter frøsetting), fra midten av juli og til midten av august i lavlandet, seinere i fjellet.
- Enga slås med skjærende redskap (motorslåmaskin, lett traktorslåmaskin, ljà eller lignende), og redskapsvalget må tilpasses markas bæreevne.
- Graset må fjernes fra enga, gjerne etter å ha tørket litt på bakken (dette gir god frøspredning).
- Planlegg hvordan graset skal fjernes før du slår (kjøres bort med traktor, rakes til utkanten av enga og presses, bæres bort på høygaffel, dras ut på presenning).
- Høyet fra artsrike slåttemarker er svært bra dyrefor og bør derfor om mulig brukes til det.
- Artsrike slåttemarker skal ikke gjødsles (gjødsling resulterer i at artsmangfoldet i enga reduseres dramatisk).
- Et skånsomt vår- og høstbeite kan være gunstig, men dette må tilpasses i hvert enkelt tilfelle (helst i tråd med tidligere tiders bruk).
- Slåttemarkene skal ikke pløyes eller tilsås.
- Kantsoner og åkerholmer kan trenge skjøtsel i form av jevnlig krattrydding, beiting eller brenning.
- Ved rydding av skog og kratt er det viktig å følge opp med tiltak året etter (f.eks. tidlig vårbeite med sau).
- Slåttemark er gjerne del av et større kulturlandskap. Steingjerder, rydningsrøyser, gamle trær, beitemark, bygninger og vegfar er ofte viktige elementer i et slikt helhetlig landskap.

Se mer konkrete detaljer i din egen skjøtselsplan.

Også bratte slåttemarker kan slås med tohjulsslåmaskin. Foto: Geir Høitomt

2 Skjøtselsplan for Åsen, Sør-Aurdal

GRUNNEIER: Gunnar Åsen Anne Åsen		ANSVAR SKJØTSEL: Grunneier Gunnar Åsen	LOKALITETSVERDI I NATURBASE²: Svært viktig (A)
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 22.12.2022		DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 03.08.2022	
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): Kontakt med grunneiere (Anne og Gunnar Åsen) under befaringen den 03.08.22 og telefonisk kontakt med Gunnar Åsen den 05.12.22			
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Lea Hoch			FIRMA: Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS
UTM SONE LOKALITET(ER): EU89, UTM-sone 33	NORD: 6744514	ØST: 210410	GNR./BNR.: 55/1
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: 1,7 daa skjøtselsplan 1,2 daa naturbaselokalitet		DEL AV VERNEOMRÅDE: nei	DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: nei

2.1 Innledning

Gården Åsen ligger i Sæterbygdi i Begnadalen, vest for elva Begna, ca. 13 km sør for Bagn sentrum. Åsen ligger ca. 550 m over havet i mellomboreal vegetasjonssone.

Hovedbergart i området rundt gården er glimmergneis (biotittgneis og glimmerskifer), stedvis linser med amfibolitt og kropper av ortogneis med tonalittisk til granittisk sammensetning (NGU berggrunnskart regional). Løsmassen er dannet av morenemateriale med varierende mektighet (NGU Løsmasser). Bergrunnen gir dermed grunnlag for et variert artsmangfold.

Gården ligger i et dalføre med mye skogdekt areal. Det er registrert flere slåttemarker i Sæterbygdi. Nærmeste slåttemark er på Åsheim og ligger kun 500 m sør for Åsen gård og er en stor slåttemark med B-verdi mens Nedre Sæteren ligger 2,5 km nord for Åsen og er klassifisert med A-verdi. Åsen er dermed en del av et større kulturlandskap hvor størstedelen er seminaturlig eng. Det er også mindre beitemarker og rester av det gamle beitelandskapet (seterlandskap) i området.

² Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og faktaark for slåttemark, utformet av Ellen Svalheim (Svalheim 2014).

Slåttemarka på Åsen ligger nordvest for låven og er ca. 1,2 daa stor. Etter gjeldende kartleggingsmetodikk NiN (Natur i Norge) består lokaliteten hovedsakelig av «Intermediær eng med svakt preg av gjødsling» (T32-C-6) og «intermediær tørreng med klart hevdpreg og gjødselpåvirkning» (T32-C-14) .

Etter opplysninger fra grunneieren har området aldri blitt pløyd eller gjødslet og har vært i kontinuelig hevd bort sett fra et par år uten slått på 2000 tallet.

Slåttemarka på Åsen har innslag av blant annet blåklokke, engfiol, flekkgrisøre (NT), gulaks, harerug, kattefot, legeveronika, prestekrage, rødknapp, smalkjempe, småengkall, storenkall, tepperot, tveskjeggveronika og småbergknapp. Det er registrert 13 tyngdepunktarter.

Denne skjøtelsesplanen omfatter i tillegg tre mindre delarealer rundt gårdstunet som har en lignende artssammensetning og vil trolig oppnå stort artsmangfold ved målrettet skjøtsel i framtiden.

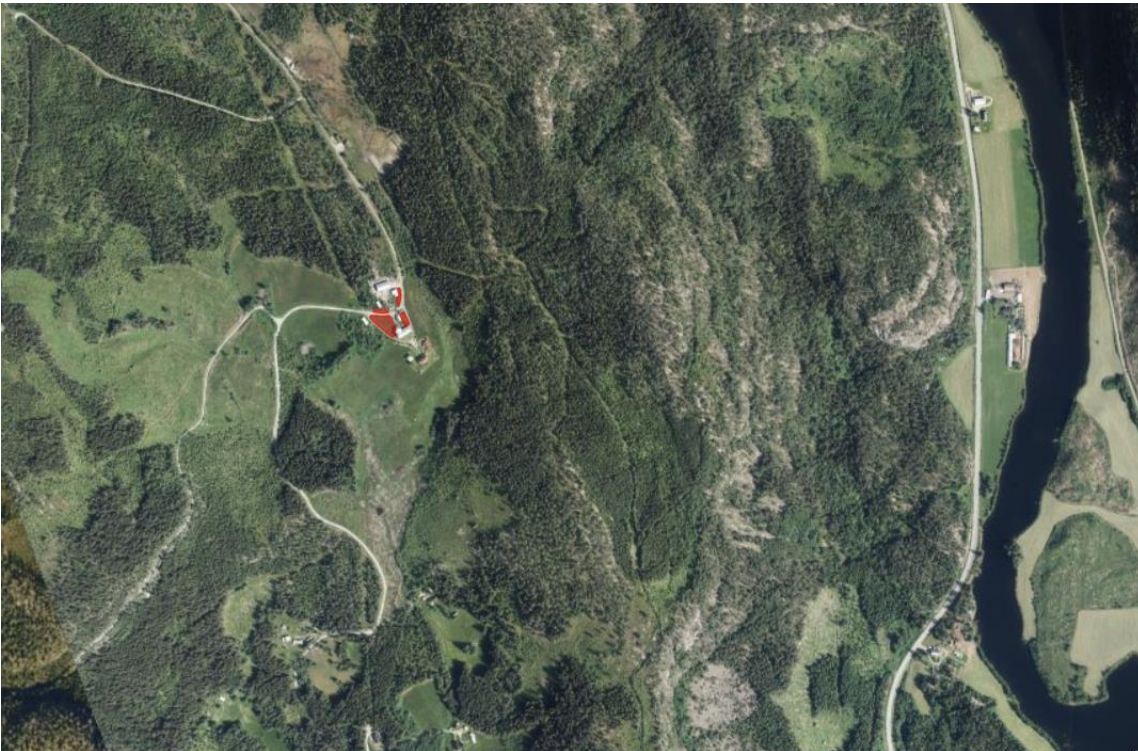
Figur 1 Oversiktskart over plasseringen av skjøtselssonene på Åsen i Sæterbygdi, Sør-Aurdal. Skjøtselssone 1 er det mest artsrike partiet på Åsen (Kilden.no, kartarbeid: L.Hoch).

Figur 2 Flyfoto av Åsen gård med skjøtselssoner markert med rødt (Kilden.no, kartarbeid: L.Hoch).

Figur 3 Flyfoto fra 1958 viser et åpent kulturlandskap. Et gjerde er trukket tvers over skjøtselssone 1 for å holde beitedyr unna. Bygningen i sone 1 er et stabbur som ble flyttet i nyere tid (Kilden.no, kartarbeid: L.Hoch).

Figur 4 Flyfoto som gir en oversikt over plasseringen av slåttemarka på Åsen i Seterbygdi i Begnadalen. Elva Begna til høyre på bildet (Kilden.no, kartarbeid: L.Hoch).

2.2 Hensyn og prioriteringer

Det er viktig å fortsette med tradisjonell skjøtsel i form av sein slått med lett redskap. Gresset bør tørkes på bakken i 2 – 5 dager før den rakes sammen og fjernes fra lokaliteten. Bakketørring og raking er viktig for at frø løsner og legger grunnlag for en naturlig foryngelse av enga med stedegen frøbank.

Mange arter i en slåttemark er spesielt tilpasset tradisjonell skjøtsel med sein slått.

For grunneieren blir det vanskelig å gjennomføre skjøtselen på egenhånd fremover. Han er avhengig av å leie inn hjelpemannskap for å gjennomføre tiltakene foreslått i denne planen. Grunneier kan bistå det praktiske skjøtelsarbeidet og er positiv til å koordinere innleie av hjelpemannskap. Gjennomføringen av skjøtselen er avhengig av økonomisk støtte for å bli gjennomført som foreslått.

Slåttemarka på Åsen (skjøtselssone 1) skjøttes årlig med slått mot slutten av juli. Grunneier Gunnar Åsen har stått for og organisert skjøtselen de siste årene.

Grunneier har en liten motorslåmaskin som kan brukes til slått. Han opplyser om at skjøtselen av skjøtselssone 1 har tatt omtrent 3 dagsverk de siste årene. Hvis skjøtselen utvides er det behov for å dekke kostnadene til bistand i mer enn 3 dagsverk. Selv om skjøtelsplanen foreslår å utvide skjøtselen med tre nye delområder, er det viktigst å prioritere slått i skjøtselssone 1. Lokaliteten må ikke gjødsles og gras og ryddeavfall må fjernes fra områdene etter skjøtselen.

Grunneieren ønsker å ta vare på en rogn i skjøtselssone 1.

Skjøtselssone 2 har ikke blitt skjøttet i nyere tid, Området er preget av gjødselpåvirkning og opphoping av stø, men kan oppnå samme arts mangfold som sone 1 ved målrettet skjøtsel.

Skjøtselssone 3 og 4 er artsrike veikanter som kan tjene som supplerende voksesteder for arter typiske for seminaturalige enger. Sone 3 har blitt slått av grunneieren i nyere tid, mens sone 4 ikke ble skjøttet. På grunn av relativt tørre forhold har området ikke grodd igjen.

2.3 Tradisjonell og nåværende drift

Lokaliteten består av en sørvestvendt slåttemark (skjøtselssone 1) vest for låven og et garasjebygg på eiendommen. Området er avgrenset av gårdsvegen i sørvest og Åsmyrvegen (grusvei) i nord. Øst for slåttemarka er det også anlagt en parkeringsplass. Skjøtselssone 2 har tidligere vært en del av den østlige delen av sone 1, men har etter bygging av garasjen blitt avskåret fra denne og ikke skjøttet på lik linje. Sone 2 avgrenses av gårdsvegen i øst. Skjøtselssone 3 og 4 er artsrike veiskråninger på nordsiden av Åsmyrvegen.

Tradisjonell drift

Nåværende grunneier Gunnar Åsen opplyser om at det har vært bosetning på gården siden 1700 tallet, kanskje tidligere.

Slåttemarka foreslått som skjøtselobjekt (skjøtselssone 1) har etter hans kunnskap aldri blitt pløyd, dyrket eller blitt gjødslet med kunstgjødsel.

Slåtten foregikk i slutten av juli og gresset ble tørket på bakken for så å ble tatt inn på låven til vinterfôr. Grunneieren kaller skjøtselen av arealet for skrapslått. Skjøtelsplanområdet ble skjøttet på lik linje med flere mindre arealer rundt gårdstunet. Skrapslått med ljå var tidligere utbredt på steinete eller noe dårligere mark.

Gården drev med storfe og sau fram til 60-tallet. På 60-tallet ble storfeholdet avviklet mens det fortsatt var sau på gården fram til slutten av 70-tallet. Før dyreholdet ble avviklet var det vanlig at dyrene gikk på høstbeite på skrapslått-arealene. Grunneieren tviler på at det ble foretatt vårskjøtsel på området og tennung var aldri et problem i den perioden arealene ble høstbeitet.

Etter 70-tallet fortsatte skjøtselen av arealene rundt bebyggelsen selv om det ikke var dyr på gården lenger. En nabo tok på seg jobben og brukte gresset til fôr. På 2000-tallet ble ikke arealet skjøttet i noen år.

Skjøtselssonene 2, 3 og 4 har tidligere vært en del av skapslåttarealet, men kun sone 3 har blitt skjøttet også i nyere tid.

Nåværende drift

Etter opphørt bruk på 2000-tallet tok grunneieren initiativ igjen til å holde sone 1 i hevd, mest for å holde området rundt gården velstelt og ryddig. Han slår med tohjulsslåmaskin, raker gresset sammen manuelt og en nabo bruker det til fôr for storfe som også beiter på ugjødslete arealer på samme eiendommen om sommeren.

De siste årene har det etablert seg noe tennung på området og grunneieren ønsker å ta vare på en rogn på enga. Denne har estetisk verdi for grunneieren.

Omdisponering av arealet i framtiden er svært usansynlig og enga vil kunne bevares framover.

Hovedinntrykket av sone 1 i dag er en seminaturlig eng i god hevd uten etablert tre eller busksjikt. Noe tennung langs veikantene og forekomst av hundegras og smyle indikerer noe gjengroingstendenser. Dette kan skyldes perioden uten slått eller en gjødselpåvirkning fra brøyting på vinteren eller dyrka mark i nærområdet.

Skjøtselssonene 2 og 4 har ikke blitt skjøttet i nyere tid, men sone 3 ble holdt åpen gjennom slått med tohjulsslåmaskin.

2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Slått: Slåttemarka (skjøtselssone 1) på Åsen har vært hevdet som slåttemark i svært lang tid. Slått med tohjulsslåmaskin er den foretrukne skjøtelsesmetoden for slåttemarka på Åsen. Etter slått bør gresset bakketørkes i minst 2 dager for at frøene skal kunne dette ut av frøkapslene og sørge for en naturlig foryngelse av plantene i enga. Raking foregår manuelt. Områdene er lett tilgjengelige og gras brukes til dyrefôr. Grunneieren er avhengig av bistand til å gjennomføre skjøtselen og er derfor avhengig av å kunne dekke kostnadene dette innebærer med tilskuddsmidlene. Sone 3 kan skjøttet i lik linje med sone 1.

Skjøtselssonene 2, og 4 er ikke blitt skjøttet de siste årene. Skjøtselssone 2 bør slås noe hyppigere mens skjøtselssone 4 kan holdes åpent gjennom slått med ryddesag annenhvert år.

Rydding: Det er viktig å holde alle skjøtselssoner fri for tennung og trær. Områdene fremstår som åpne og det er antageligvis ikke nødvendig med rydding utover slått. Alt av ryddeavfall/felte trær fjernes fra lokaliteten for å unngå gjødslingseffekt og sikre gode slåttevilkår.

Beiting: Det hadde vært svært ønskelig med høstbeite i skjøtselssone 1. Siden området er lite vil det være nok om 2 -3 kviger eller 5 - 7 sauer beiter ned arealet i 1-2 dager under tørre værforhold. For mye fuktighet og/eller for mange dyr vil føre til for mye tråkkskader. Noe tråkk er ønskelig for å skape områder der frø spirer lett, men her er det viktig å følge nøye med for at det ikke oppstår for mye tråkk. En utfordring kan være inngjerding av området og tilgang til vann for dyrene og at området ikke er særlig stort. Det anses derfor for urealistisk å gjennomføre høstbeiting på arealet.

2.5 Artsmangfold og eventuelle observerte endringer

På skjøtselssone 1 ble det registrert flere engarter under beifaringen i 2022. Her forekommer bl.a. blåklokke, engfiol, flekkgrisøre (NT), gulaks, harerug, kattefot, legeveronika, prestekrage, rødknapp, smalkjempe, småengkall, storenkall, tepperot, tveskjeggveronika, småbergknapp, m.m. I noen fuktigere partier er det også registrert ballblom og hvitbladtistel. Selv om det ikke er registrert mange rødlistede arter, er sone 1 artsrik og gjenspeiler et typisk artssamfunn for en lite gjødslet og oppløyd tradisjonell slåttemark. Til sammen ble det registrert 13 tyngepunktarter for slåttemark. Slåttemark i seg selv er som nevnt en rødlistet naturtype. Flekkgrisøre er en nær trua art som det er viktig å ta vare på på Åsen. Forekomst av smyle og noe tennung indikerer noe gjengroing/gjødselpåvirkning. Ved en målrettet skjøtsel vil gjødslingspreget reduseres og et større arts mangfold kan etablere seg. Etter gjeldende kartleggingsmetodikk NiN består skjøtselssone 1 hovedsakelig av «intermediær eng med svakt preg av gjødsling» (T32-C-6) og «intermediær tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling» (T32-C-14).

Skjøtselssone 2 bærer preg av noe mer næringsrike forhold med mer næringskrevende arter på området, men siden jordsmonnet er grunt er det også engarter å finne. Her finnes det geitrams, hundegras, småengkall, rødkløver, løvetann, åkervikke, ryllik, blåklokke, prestekrage, tepperot, firkantperikum, harerug, tveskjeggveronika og vier. Etter gjeldende kartleggingsmetodikk NiN består skjøtselssone 2 hovedsakelig av «intermediær eng med svakt preg av gjødsling» (T32-C6).

Skjøtselssone 3 er en veikant med en lignende artssammensetning som sone 1 og med en stor forekomst av fjellflokk sør i sonen. Det ble også registrert småengkall, rødkløver, bakkesoleie, geiterams, skogstorkenebb, løvetann, firkantperikum, åkersnelle, småmarimjelle, tepperot, bjørk, hvitkløver, harerug, m.fl. Etter gjeldende kartleggingsmetodikk NiN består skjøtselssone 3 hovedsakelig av «eng-lignende sterkt endret fastmark» (T40-C-1).

Skjøtselssone 4 er en veikant med nakent berg og veldig grunt jordsmonn. Artsmangfoldet er preget av at skråningen er tørkeutsatt på sommeren, men inneholder også flekkgrisøre (NT). Andre arter i sone 4 er einer, tyttebær, blåklokke, rødkløver, ryllik, prestekrage, kattefot, rødknapp, firkantperikum, finnskjegg og småengkall. Skjøtselen i denne sonen har som mål å ikke la skråningen gro igjen, men en årlig skjøtsel vil antageligvis ikke være nødvendig for å opprettholde artssammensetningen. Naturtypen kan settes til «intermediær tørreng med klart hevdpreg eller svakt preg av gjødsling» (T32-C-14).

Figur 5 Skjøtselssone 1 med forekomst av flekkgrisøre med avblomstrede skjerner i tidlig august 2022 (foto: L. Hoch).

2.6 Mål for verdifull slåttemark

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E):

Lokaliteten på Åsen skal holdes åpen og i hevd. Årlig slått med tohjulsslåmaskin kombinert med slått med ljå eller ryddesag i den bratteste skjøtselssonen bør videreføres som skjøtelsesmetode. Lokaliteten skal ikke reduseres i omfang eller artsmangfold, og det bør ryddes der det er oppslag av trær og busk. Det skal ikke benyttes gjødsling på enga.

EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER:

Skjøtselssone 1 har det største mangfoldet av karplanter og bør prioriteres skjøttet.

Skjøtselssone 2 har noe høyere næringsnivå og bør slås to ganger årlig (begynnelse av juli og midten av august) for å utarme lokaliteten og heve verdien ytterlig.

Skjøtselssone 3 bør holdes åpent gjennom årlig slått. Antall engplanter bør ikke reduseres.

Skjøtselssone 4 er fattig og her kan det slås noe sjeldenere. Det er viktig at forekomsten av flekkgrisøre i denne delen av skjøtelsesplanområdet tas vare på.

TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE:

Artsmangfoldet skal ikke reduseres og det skal forekomme minst 13 tyngdepunktarter for slåttemark på området.

2.7 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

2.7.1 Slått

SLÅTTETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKKE)
Slått i skjøtselssone 1 og 3 - slått med tohjulsslåmaskin, det bør slås godt ut mot kantene - bakketørring av gresset i 2 – 5 dager - manuell raking og fjerning av gresset	Årlig Høy prioritet	1,4 daa	Juli - august
Slått i skjøtselssone 2 - slått med tohjulsslåmaskin - bakketørring av gresset i 2 – 5 dager (særlig andre slåtten) - manuell raking og fjerning av gresset	To ganger årlig Lavere prioritet	0,2 daa	Første halvdel juli og august / sept.
Slått i skjøtselssone 4 (målet er å holde området åpent) -slått med ryddesag med trekantblad eller ljå - fjerning av planteavfall etter skjøtselen - alternativt kan også kun tennung og busker fjernes for å holde området åpent	Ved behov	0,1 daa	Juli – sept.

Generelt gjelder for skjøtselsslått (for forklaring se veiledningshefte):

- Slåtten bør skje etter at de fleste artene har blomstret og satt frø (som regel ikke før i siste halvdel av juli). Slåttetidspunktet vil variere fra år til år ut fra variasjoner i været og vekstsesongen. Følg derfor med på blomstring og frøsetting!
- Graset bakketørkes 2-3 dager før det fjernes fra området.
- Områdene kan slås med liten lett traktor med slåmaskin, tohjulsslåmaskin eller ljå, avhengig av bratthet. Ryddesag med trekantblad kan og benyttes på mindre areal der det er vanskelig å komme til med maskiner.
- Ikke bruk tunge maskiner, spesielt i de fuktige partiene, som kan påføre komprimering av jorda og kjøreskader.
- Unngå bruk av kunstgjødsel, gylle eller store mengder bløt husdyrgjødsel (se veileder).

2.7.2 Beiting

BEITETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKKE)
Høstbeite i skjøtselssone 1 er ønskelig, men ikke sikkert realistisk på grunn av manglende gjerde og behov for oppsyn. Tunge storferaser vil kunne påføre enga tråkkaskader under regnværperioder.	Årlig - Lav prioritet	Skjøtselssone 1 – 1,2 daa	Sept.

Generelt gjelder for beiting i slåttemark (for forklaring se veiledningshefte):

- Beiting er positivt for slåttemarka, og har vært tradisjon mange steder.
- Høstbeiting hindrer opphopning av daugras (som gir grønngjødsling) og letter spiringen neste vår.
- Beiting gir tråkkspor som frøplanter kan spire i.
- Hvis arealet vårbeites, blir slåtten seinere (da blomstring/frøsetting kommer seinere igang)

- Unngå tilleggsfôring inne på slåttemarka.
- Sett alltid dyrevelferden og fôrtilgangen i høysetet.
- Tunge storferaser bør ikke beite slåttemark (pga. tråkkskader).
- Slåttemark med rik vårblomstring (f.eks. med tidligblomstrende orkideer og marinøkler) bør ikke beites.
- Beit gjerne nærliggende skog, hagemark eller naturbeiter i sammenheng med slåttemarka. Det vil gi utveksling av frø og gener mellom ulike arealer.
- Isådde, fulldyrka kulturenger bør ikke beites sammen med slåttemarka. Dette for å hindre spredning av uønska arter inn i slåttemarka.

2.7.3 Økonomi

	Prioritering (år)	Tal daa og kostnad/daa	Kontroll (dato)
Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig): Slått av skjøtselzone 1 og 3	årlig	1,4 daa 3 dagsverk	2028
Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig): Slått av skjøtselzone 2	To ganger årlig	0,2 daa 1 dagsverk	2028
Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas annenhvert år): Slått av skjøtselzone 4	Ved behov	0,1 daa 0,5 dagsverk	2028
Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig): Beiting	Ikke prioritert	1,2 daa 1 dagsverk	

2.8 Oppfølging av skjøtselplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR: 2028
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER: Det ble ikke undersøkt beitemarkssopp på områdene i 2022. Dette burde vurderes gjort i løpet av de neste årene.
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA: Grunneieren har de siste årene gjennomført skjøtselen selv, men ser nå behov for innleid hjelp for å gjennomføre skjøtselen noe som vil føre til en økt økonomisk belastning.
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELPLANEN: Grunneier Gunnar Åsen

2.9 Bilder fra lokaliteten(e)

Figur 6 Skjøtselssone 1 fotografert fra nordvest. I bakgrunnen sees låven. I forgrunnen har det kommet opp tennung mot gårdsvegen. Brøyting av vegen på vinteren kan føre til næringstilførsel. Bildet er tatt fra den nordvestlige hjørnet av skjøtselssone 1 (foto: L. Hoch 2022)

Figur 7 Skjøtselssone 1. Fotografert mot sør. Etablering av smyle i enga indikerer noe gjengroing / næringstilførsel. Ellers har denne delen av slåttemarka en variert artsmangfold med flere typiske engarter. (foto: L. Hoch 2022)

Figur 8 Skjøtselssone 1 består av en mosaikk med fuktige og tørre partier og partier som er rikere og fattigere. Artsmangfoldet har dermed potensial til å bli svært variert ved kontinuerlig skjøtsel med årlig slått. (foto: L. Hoch 2022)

Figur 9 Skjøtselssone 2. Noe mosebegrødd berg midt i lokaliteten. Ellers relativt høyt feltsjikt som indikerer noe gjengroing. Denne skjøtselssonen bør slås to ganger årlig de neste årene. Stor forekomst av småengkall (i foregrunn på bildet). Bildet er tatt mot nord. (foto: L. Hoch 2022)

Figur 10 Skjøtselssone 4 består av en sørvendt skråning med tynt jorddekke. Det er registrert flekkgrisøre i skråningen. Det er viktig at ikke tennung og busker etablerer seg på stedet. Bildet er tatt mot øst. (foto: L. Hoch 2022)

Figur 11 Skjøtselssone 3 er en veikant med mange engplanter. Artsrike veikanter som denne er viktige levesteder for insekter. Bildet er tatt mot nord. (foto: L. Hoch 2022)

Figur 12 Skjøtselssone 3 er en veikant med flere engarter knyttet til seg. (foto: L. Hoch 2022)

Vedlegg

Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

Lokalitet	Åsen
Id	Ny lokalitet
Naturtype (etter DN håndbok 13):	Slåttemark
Utforming (etter Fremstad 1997):	Frisk fattigeng
Verdisetting:	Svært viktig (A)
Registreringsdato (siste):	03.08.2022

Avgrensing: kun skjøtselssone 1 i skjøtelsesplanen.

Innledning: Kartleggingen ble utført av Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter (DNV) den 03.08.2022. Skjøtelsesplanen er utarbeidet av Lea Hoch og baserer seg på feltbefaring og telefonsamtale med grunneieren. Lokaliteten består av en sørvestlig eksponert slåttemark (ca. 1,2 daa) som fremstår som åpent og i hevd.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Gården Åsen ligger i Sæterbygdi i Begnadalen, vest for elva Begna, ca. 13 km sør for Bagn sentrum. Åsen ligger ca. 550m over havet i mellomboreal vegetasjonssone.

Hovedbergart i området rundt gården er glimmergneis (biotittgneis og glimmerskifer), stedvis linser med amfibolitt og kropper av ortogneis med tonalittisk til granittisk sammensetning (NGU berggrunnskart regional). Løsmassen er dannet av morenemateriale med varierende mektighet (NGU Løsmasser).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Semi-naturlig eng. Lokaliteten kan etter NiN- systemet føres til intermediær eng med svakt preg av gjødsling (T32-C6) og intermediær tørreng med klart hevdpreg og gjødselpåvirkning (T32-C-14).

Vegetasjonstypen slåttemarka vurderes etter DN13 til frisk fattigeng (G4).

Artsmangfold: På lokaliteten ble det registrert mange engarter under befaringen i 2022. Her forekommer bl.a. blåklokke, engfiol, flekkgrisøre (NT), gulaks, harerug, katterot, legeveronika, prestekrage, rødknapp, smalkjempe, småengkall, storenkall, tepperot, tveskjeggveronika, småbergknapp, ballblom m.m. Selv om det ikke er registrert mange rødlistede arter, er engarten artsrik og gjenspeiler et typisk artssamfunn for en lite gjødslet og upløyd tradisjonell slåttemark. Til sammen ble det registrert 13 tyngepunktarter for slåttemark. Til tross for at engarten aldri har vært gjødslet tilsier artssammensetningen noe næringstilførsel. Dette kan skyldes angrensende dyrka mark og gårdsvei eller en liten periode med opphørt skjøtsel på 2000 tallet. Siden engarten har blitt slått årlig er arealet åpent uten trær og busker, kun noe ettårig tennung i kantene.

Bruk, tilstand og påvirkning: Slåttemarka foreslått som skjøtelsesobjekt har etter grunneierens kunnskap aldri blitt pløyd, dyrket eller blitt gjødslet med kunstgjødsel.

Slåtten foregikk i slutten av juli og gresset ble tørket på bakken for så å bli tatt inn på låven til vinterfôr.

Gården drev med dyrehold fram til 70 tallet. Før dyreholdet ble avviklet var det vanlig at dyrene gikk på høstbeite på skrapslått-arealene.

På 2000 tallet ble ikke arealet skjøttet i noen år. Grunneieren har de siste årene slev tatt initiativ for å holde området i hevd og slår med tohjulsslåmaskin, raker gresset sammen manuelt og fjerner det fra området.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter som truer artssamfunnet i og ved lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn: Det gjennomføres årlig slått på ettersommeren (juli/august) med tohjulsslåmaskin. Graset bakketørkes i noen dager før det rakes og fjernes fra enga manuelt. Det skal ikke brukes gjødsling eller tunge redskap på enga.

Verdibegrunnelse: Lokaliteten er vurdert til å ha verdi A (svært viktig). Enga er 1,2 daa stor, noe som gjør at enga oppnår en stor vekt på størrelse. Slåttemarka på Åsen har lang kontinuitet i skjøtselen og framstår som åpen mark uten trær. Den har vært i aktiv bruk de siste årene. Slåttemarka har flere arter som indikerer hevd, til sammen ble det registrert 13 tyngdepunktarter og flekkgrisøre som rødlistet art (NT). Selv om artsmangfoldet kun oppnår lav vekt har den stor potensialet til å utvikle større artsmangfoldet ved målrettet skjøtsel. Enga har 2NiN typer knyttet til seg, typevariasjonen oppnår dermed middels vekt i verdisetningen. Det er flere slåttemarker ikke langt unna Åsen og både åkerkanter og veikanter danner mulige korridorer for insekter og vegetasjonen.

Tabell 1 Verdisetting av slåttemark på Åsen etter Svalheim 2014.

Parameter	Vekt
Størrelse	Høy vekt (over 1 daa)
Typevariasjon	Middels vekt (2 grunntyper)
Artsmangfold	Lav vekt
Tilstand	Høy vekt (i bruk)
Påvirkning	Høy vekt (i aktiv bruk med sein slått)
Landskapsøkologi (tilleggsparameter)	Høy vekt (under 0,5 km fra nærmeste verdifull kulturmark)
VERDI	Svært viktig - A

Artsliste

Artsliste (ikke fullstendig)

Artsnavn	Norsk navn	Registreringsdato
<i>Achillea millefolium</i>	Ryllik	03.08.2022
<i>Anemone nemorosa</i>	Hvitveis	03.08.2022
<i>Antennaria dioica</i>	Kattefot	03.08.2022
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gulaks	03.08.2022
<i>Betula pubescens</i>	Bjørk	03.08.2022
<i>Bistorta vivipara</i>	Harerug	03.08.2022
<i>Campanula rotundifolia</i>	Blåklokke	03.08.2022
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	gjetertaske	03.08.2022
<i>Chamaenerion angustifolium</i>	Geitrams	03.08.2022
<i>Cirsium heterophyllum</i>	hvitbladtistel	03.08.2022
<i>Dactylis glomerata</i>	hundegras	03.08.2022
<i>Equisetum arvense</i>	åkersnelle	03.08.2022
<i>Festuca rubra</i>	rødsvingel	03.08.2022
<i>Forglemmegei spp</i>		03.08.2022
<i>Galium album</i>	stormaure	03.08.2022
<i>Geranium sylvaticum</i>	skogstorkenebb	03.08.2022
<i>Hypericum maculatum</i>	firkantperikum	03.08.2022
<i>Hypochaeris maculata</i>	flekkgrisøre	03.08.2022
<i>Knautia arvensis</i>	Rødknapp	03.08.2022
<i>Leucanthemum vulgare</i>	prestekrage	03.08.2022
<i>Melampyrum sylvaticum</i>	småmarimjelle	03.08.2022
<i>Plantago lanceolata</i>	smalkjempe	03.08.2022
<i>Polemonium caeruleum</i>	Fjellflokk	03.08.2022
<i>Potentilla erecta</i>	Tepperot	03.08.2022
<i>Potentilla thuringiaca</i>	tysk mure	03.08.2022
<i>Ranunculus acris acris</i>	Engsoleie	03.08.2022
<i>Rhinanthus angustifolius</i>	storengkall	03.08.2022
<i>Rhinanthus minor</i>	småengkall	03.08.2022
<i>Rumex acetosa acetosa</i>	Engsyre	03.08.2022
<i>Sedum annuum</i>	småbergknapp	03.08.2022
<i>Silene vulgaris</i>	engsmelle	03.08.2022
<i>Solidago virgaurea</i>	Gullris	03.08.2022
<i>Sveve spp</i>		03.08.2022
<i>Trifolium pratense</i>	Rødkløver	03.08.2022
<i>Trifolium repens</i>	hvitkløver	03.08.2022
<i>Trollius europaeus</i>	Ballblom	03.08.2022
<i>Vaccinium myrtillus</i>	Blåbær	03.08.2022
<i>Veronica chamaedrys</i>	tveskjeggveronika	03.08.2022
<i>Veronica officinalis</i>	legeveronika	03.08.2022
<i>Vicia cracca</i>	fuglevikke	03.08.2022
<i>Vicia sepium</i>	gjerdevikke	03.08.2022
<i>Viola canina</i>	Engfiol	03.08.2022
<i>Viola tricolor</i>	stemorsblom	03.08.2022

